

*О. М. Юркевич,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

ЛОГІЧНА КУЛЬТУРА І САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В ЮРИДИЧНІЙ ОСВІТІ

Саморозвиток особистості є ознакою сучасного суспільства, що рухається в руслі цифрової цивілізації. Актуальність питання саморозвитку особистості як «турботи про себе» [2] обумовлена новим розумінням ролі людини в соціумі та рівнем розвиненості свідомості, на якому у XXI столітті є можливість постановки завдання саморозвитку не тільки для окремих індивідів, а для мас людей, цілого покоління. Це можна порівняти з проблемою грамотності, загальної шкільної освіти столітньої давності, яка вирішувалась в масштабах цілих держав. Сьогодні в понятті саморозвитку розуміється, що особистість усвідомлює цінність культурно-освітнього руху, його соціальних та цивілізаційних наслідків. Значущість саморозвитку особистості, включаючи її самоосвіту, самовиховання та самовдосконалення, підвищується й за умови розширення прав і свободи людини. В незалежній Україні конституційно закріплене положення з визначенням людини як найвищої соціальної цінності суспільства [1, с. 3]. Загострення проблеми саморозвитку відбувається також в умовах гібридної війни та сучасної пандемії. Гібридна війна з її інформаційною складовою постає як випробування для духовності людини, що вимагає стійкості у вольових проявах, широти світогляду та ясності думки. Ускладнює реальну ситуацію пандемія, що вимагає зростання соціальної відповідальності та прискорює процеси підготовки масової дистанційної

освіти. Ці ж умови сприяють також підвищенню цінності комунікативної складової саморозвитку особистості, укоріненню самосвідомості в колі соборності.

Одним з головних аспектів саморозвитку особистості є її самоосвіта, на тлі якої здійснюється самовдосконалення. Самоосвіта мотивована як професійною діяльністю, так і особистісною зацікавленістю, що може бути не пов'язаною з професійними цілями. Питання саморозвитку в професійному напрямі виникають у зв'язку з проблемою професійної компетентності, з недостатністю освітнього рівня особистості, з чого можуть слідувати висновки щодо відповідності посаді, необхідності перепідготовки, перепрофілювання, додаткової освіти тощо. Питання професійної компетентності загострилося у зв'язку зі стрімкими змінами у системі освіти в Україні, пов'язаними зі включенням освітніх програм в Болонський процес. Поняття компетентності передбачає такі основні значення, як: 1) обізнаність, що свідчить про наявність певних знань; 2) авторитетність, що з'являється при соціальному застосуванні знань та 3) правомочність, яка надає природне право на певний вид діяльності. Компетентність характеризує як професійні, так і досвідні життєві навички [3].

В юридичній професії необхідність саморозвитку, пов'язана з професійною компетентністю, виникає у зв'язку з високою соціальною відповідальністю професії юриста. За визначенням, тільки ті особи, що знають право, стають повноважними представниками права. Але реально маємо ситуацію, коли є велика розбіжність між кількістю компетентних осіб, що знають право, та людей, що мають дипломи з юридичної освіти. Компетентність визначає в даному разі рівень фаховості, достатній для відповідальної діяльності. В юридичній деонтології визначені основні риси юридичної професії: гуманізм, соціальна направленість, високий інтелектуальний рівень, здібність до творчості (в праві), реалізм, свобода (в межах закону), відповідальність. Професійна компетентність юриста в залежності від юридичної спеціалізації закріплена в нормативно-правових актах. До життєвої компетентності відносяться: досвід моральних вчинків та суджень,

аналітичний досвід, рівень культури і т. ін. Цей комплекс особистісних характеристик свідчить про певну зрілість особистості. Рівень професійної компетентності визначається кваліфікацією, яка характеризує ступінь придатності особи щодо певного виду професійної діяльності. В Україні юристи традиційно проходять кваліфікаційну атестацію, де оцінюється їхній професіоналізм, що інтегрує особистісний потенціал та соціальні навички. Професійна компетентність в цілому визначає професійну культуру особистості. Ідеальна цілісність у професійній компетентності є недосяжною, в дійсності завжди є пробіли в освіті, що потребують саморозвитку особистості.

Логічна культура є необхідною складовою професійної культури юриста, юридичної компетентності. Логіка як наука надає знання щодо форм думки та аналітичних процедур, критеріїв істинності, необхідних для строгого мислення представників юридичної професії. Логічні навички визначають інтелектуальний рівень юриста. Логічна культура формується поступово шляхом логічної освіти та практики від конкретного до абстрактного рівня, від повсякденного до наукового, від одиничного до універсального. Розвиток логічної культури спряє точності, несуперечливості думок, аргументованості точки зору в процесі мислення, розширенню кругозору. В системі юридичної освіти логіка постає органом наукового дослідження права, а на практиці вона виконує інструментальну функцію при законотворчості, слідчій та судовій практиці, юридичному консультуванні тощо. Логіка в своїй освітянській перспективі має за мету розширення поля мислення, створення системного мислення, що діє за певними правилами та критеріями оцінки. Логічна культура є умовою зростання раціональності в юридичній діяльності, розумності права в цілому. Універсальність логіки означає вимогу розвитку інтелектуального потенціалу юриста до категоріального рівня розуміння права, бо тільки на рівні категоріального (універсального) обсягу може відбутись правосвідомість [3]. Некомпетентний, але дипломований юрист може скоріше вдатись до порушення соціальних прав і законів.

Проблема логічної освіти криється у неможливості в освітньому процесі досягти необхідного балансу теорії і практики. Теоретична логіка забезпечує знаннями майбутнього фахівця, який в освітньому процесі може їх використовувати щодо правової теорії. Але в освітніх програмах з логіки є далеко не повний обсяг логічного знання в них досить обмежено представлені знання з сучасних логічних теорій. Практична частина логічної освіти юристів також дуже обмежена, на практичних заняттях надаються тільки приклади практичних ситуацій, моделюються умови для використання логічних знань. Неповноту логічного знання людина часто-густо компенсує повсякденним практичним мисленням, спираючись на обмежений життєвий досвід та сумнівний здоровий глузд. Але шлях проб і помилок практичного мислення може дорого обійтись суспільству.

Оскільки юридична професія вимагає високого інтелектуального рівня розвитку, логічної компетентності як складової юридичної кваліфікації, строгого мислення, впроваджує оціночні тести (ТЗНПК – тести загальної навчальної правничої компетентності) для визначення цих показників, необхідно конкретизувати тематично питання з розвитку логічної культури для самоосвіти. Потрібно зазначити, що ефективність самоосвіти залежить від узгодження актуальних напрямків правової науки і практики, перспектив розвитку логічної теорії, потреб ринку праці та особистих завдань щодо саморозвитку. Логічна самоосвіта може рухатись в декількох напрямках, пов'язаних з розвитком сучасної науки логіки. Один з них – це логічне підґрунтя теорії штучного інтелекту. Зокрема, знання з математичної логіки є науковим інструментарієм, що використовується для розробки високих технологій. В юридичній сфері воно необхідне для більш глибокого розуміння сучасного проекту електронного правосуддя, високих технологій у доказуванні кримінального правопорушення, функцій кіберполіцейських тощо. Необхідність такої самоосвіти обумовлена появою нових юридичних спеціалізацій, пов'язаних з тематикою цифрових технологій та кібер-техніки. Окрім новітніх напрямків розвитку юридичної сфери, логіка залишається

завжди актуальною й з традиційної точки зору, де прийняття рішень залежить виключно від людського інтелекту. Розробка логіки в гуманітарній методології, логіки норм та юридичної техніки потребує розвитку та удосконалення логічного знання в прикладних сферах, зокрема, деонтичної, герменевтичної, та ін. логік.

Наука та освіта завжди відкривали людині шлях до свободи, яка вважається провідною конституційною цінністю у розвинутих демократичних країнах. Логічна самоосвіта є показником розумності та інтелігентності (інтелектуальності) людини, що прагне до удосконалення своєї особистості шляхом саморозвитку.

Список використаних джерел:

1. Лозовой. В. О. Саморозвиток особистості: проблеми теорії і практики [Електронний ресурс] / Віктор Олексійович Лозовой // Проблеми саморозвитку особистості в сучасному українському соціумі : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (21 берез. 2019 р.) / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. – 2019. – С. 3–5. – Режим доступу до ресурсу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16789/1/SB_21-03-2019.pdf.

2. Фуко М. Герменевтика суб'єкта. Курс лекцій, прочитаних в Коллеж де Франс в 1981–1982 уч. году / пер. А. Г. Погоняйло. / Мишель Фуко. – Санкт-Петербург: Наука, 2007. – 677 с.

3. Юркевич Е. Н. Логическая компетентность юриста / Елена Николаевна Юркевич // «Компетентність особистості в контексті сучасних соціальних трансформацій» Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 28 лютого 2014 р. [Текст] / Ред. кол. Буцан О. П., Дашковська О. Р., Куцепал С. В., Лебеденко С. О., Перебийніс Ю.В. / Елена Николаевна Юркевич. – Полтава: ТОВ «Фірма “Техсервіс”», 2014. – С. 202–206.